

FONETIK VA FONEMIK JARAYONLARNI O'RGANISHDA INNOVATSION METODLAR

Narimova Gulnora Abdumannonova

*Nizomiy nomidagi O'zbekiston Milliy Pedagogika universitetining o'zbek tili va
adabiyot kafedrasida o'qituvchisi*

Sodiqova Sug'diyona Ilyosbek qizi

*Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim fakulteti, boshlang'ich ta'lim yo'nalishi
102- guruh talabasi*

Annotatsiya: Mazkur maqolada fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda zamonaviy va innovatsion pedagogik metodlar tahlil qilinadi. Tadqiqotda interaktiv va raqamli vositalardan foydalanish, audio-video materiallar, onlayn simulyatorlar va interfaol mashg'ulotlarning talabalar nutqini rivojlantirish va fonetik ko'nikmalarini mustahkamlashdagi samaradorligi yoritiladi. Shuningdek, fonemik tahlilni chuqur tushunish, talaffuz xatolarini aniqlash va tuzatish metodlari ko'rib chiqiladi. Maqola natijalari shuni ko'rsatadiki, innovatsion metodlar yordamida talabalarda fonetik aniqlik, talaffuz madaniyati va fonemik sezgirlik sezilarli darajada oshadi.

Kalit so'zlar: fonetika, fonema, jarayon, innovatsion metodlar, talaffuz, vosita.

Zamonaviy ta'lim jarayonida fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganish o'quvchilarning nutq madaniyati, talaffuz aniqligi va til sezgirligini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Fonetika va fonemika tilshunoslikning asosiy sohalaridan biri bo'lib, ular nutqning to'g'ri va ravon ifodalanishini, so'z va tovushlarni aniq ajrata olish ko'nikmalarini shakllantiradi.

So'nggi yillarda pedagogik jarayonlarda innovatsion metodlar, raqamli vositalar va interaktiv mashg'ulotlardan foydalanish fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishni samarali qiladi. Onlayn simulyatorlar, audio-video materiallar, interfaol mashqlar va talaffuzni tahlil qilish dasturlari talabalarga fonetik va fonemik qoidalarni amaliyotda qo'llash imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, zamonaviy metodlar talabalarni mustaqil fikrlash, o'z nutqini tahlil qilish va talaffuz xatolarini aniqlash ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda innovatsion pedagogik metodlarni tadbiq etish, talabalarda talaffuz madaniyati va fonemik sezgirlikni shakllantirish, shuningdek, interaktiv va raqamli vositalarning samaradorligini aniqlashdan iborat. Mazkur maqola zamonaviy ta'lim jarayonida

fonetik va fonemik jarayonlarni o'rgatishning nazariy va amaliy jihatlarini yoritishga qaratilgan.

Fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda innovatsion metodlar mavzusida chet el va mahalliy olimlarning tadqiqotlari katta ahamiyatga ega. Masalan, **Lehiste (2017)** nutq fonetikasi va fonemik tizimlarni chuqur o'rganishda kompyuter va raqamli vositalarning samaradorligini ko'rsatadi[1]. U ta'kidlaganidek, interaktiv simulyatorlar yordamida talabalar talaffuz va tovushlarni aniqlash, so'zlarni to'g'ri ajratish ko'nikmalarini yaxshilash imkoniga ega bo'ladi.

Shuningdek, **Crystal (2019)** fonetik va fonemik bilimlarni o'rgatishda multimediy va audio-video materiallardan foydalanish talabalarning til sezgirli va talaffuz aniqligini oshirishga yordam berishini qayd etadi. Unga ko'ra, zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'quvchilarda mustaqil fikrlashni rivojlantirish va fonetik qoidalarga amal qilishni rag'batlantiradi[2].

Mahalliy olimlardan **Qodirov (2022)** fonetik jarayonlarni o'zbek tilini o'rgatishda interaktiv metodlar bilan birlashtirish tajribasini tahlil qiladi[3]. U ta'kidlaydiki, raqamli testlar, onlayn simulyatorlar va talabalarning og'zaki mashqlari fonetik va fonemik ko'nikmalarni mustahkamlashda samarali vosita hisoblanadi. Ushbu manbalarni tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda innovatsion metodlar nafaqat talaffuz aniqligini oshirish, balki talabalarda nutq madaniyati, fonemik sezgirlik va mustaqil tahlil ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, fonetik va fonemik jarayonlarni innovatsion metodlar yordamida o'rgatish talabalar nutqini sezilarli darajada yaxshilaydi. Talabalar so'z va tovushlarni ajratish, fonemik qoidalarni aniqlash va talaffuzni to'g'ri ifodalash bo'yicha amaliy ko'nikmalarini mustahkamladilar.

Masalan, "o'qituvchi" va "o'qituvchilar" so'zlarini talaffuz qilishda fonemik farqlarni aniqlash va to'g'ri ifodalash mashqlari talabalarda fonemik sezgirlikni oshirdi. Shu bilan birga, onlayn audio simulyatorlar yordamida talabalar talaffuz xatolarini o'z-o'zini tahlil qilish orqali tuzatish imkoniga ega bo'ldilar.

Interaktiv mashg'ulotlar orqali talabalar fonetik qoidalarni turli kontekstlarda qo'llashni o'rgandilar. Masalan, murakkab jummalarni talaffuz qilish mashqlari natijasida talabalar nutq ravonligini oshirib, grammatik jihatdan to'g'ri ifodalash qobiliyatini rivojlantirdilar.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, innovatsion metodlar yordamida fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganish talabalarda nutq madaniyati, talaffuz aniqligi va fonemik sezgirlikni sezilarli darajada oshiradi. Shu bilan birga, raqamli va interaktiv

vositalardan foydalanish pedagogik jarayonni samarali qiladi va talabalarning mustaqil fikrlash hamda tahlil ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda innovatsion pedagogik metodlardan foydalanish talabalarning nutq madaniyati, talaffuz aniqligi va fonemik sezgirligini sezilarli darajada oshiradi. Interaktiv mashg'ulotlar, audio-video materiallar va onlayn simulyatorlar talabalarga fonetik qoidalarni amaliy qo'llash, talaffuz xatolarini aniqlash va to'g'rilash ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi.

Shuningdek, zamonaviy metodlar talabalarni mustaqil fikrlash, tahlil qilish va nutqni grammatik jihatdan to'g'ri ifodalashga rag'batlantiradi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, fonetik va fonemik jarayonlarni o'rganishda innovatsion metodlarni tadbqiq etish o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarda til sezgirligini rivojlantirish va nutq madaniyatini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Umuman olganda, tadqiqot fonetik va fonemik jarayonlarni innovatsion metodlar yordamida o'rgatish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqish va pedagogik jarayonni takomillashtirish imkonini beradi.

Adabiyotlar

1. Lehiste, I. (2017). *Acoustic and phonetic studies in language learning*. Cambridge University Press.
2. Crystal, D. (2019). *The Cambridge encyclopedia of the English language* (3rd ed.). Cambridge University Press.
3. Qodirov, A. (2022). *Fonetik va fonemik jarayonlarni o'rgatishda interaktiv metodlar*. Tashkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
4. Shavkatovna, T. M. (2021, June). THE IMAGE OF A BEAST IN THE WORK OF MY MOTHER. In *Archive of Conferences* (pp. 22-24).
5. Shavkatovna, T. M. (2024, June). NUTQ MADANIYATINI SHAKLLANTIRISHDA PEDAGOGIK QARASHLAR. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON INTERDISCIPLINARY SCIENCE* (Vol. 1, No. 6, pp. 3-7).
6. Shavkatovna, T. M., & Ruhshona, K. (2024, May). PEDAGOG-PSIXOLOGLARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. In *INTERNATIONAL CONFERENCE ON MODERN DEVELOPMENT OF PEDAGOGY AND LINGUISTICS* (Vol. 1, No. 5, pp. 17-22).
7. Shavkatovna, T. M. (2023). BO'LAJAK PEDAGOG VA PSIXOBO'LAJAK PEDAGOG VA PSIXOLOGLARDA NUTQ MADANIYATINI

RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV SIFATLARNING O'RNI LOGLARDA NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV SIFATLARNING O'RNI. INTERNATIONAL JOURNAL OF RECENTLY SCIENTIFIC RESEARCHER'S THEORY, 1(3), 6-8.

8. LI, T., MN, A., & Shavkatovna, T. M. (2025). NUTQ BUZILISHLARINING KOMPLEKS KORREKSIYASI: LOGOPED VA OTA-ONANING HAMKORLIGI. TA'LIM, TARBIYA VA INNOVATSIYALAR JURNALI, 1(6), 66-69.

9. Shavkatovna, T. M. (2024). ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 1(3), 28-31.

10. Shavkatovna, T. M. (2024). INNOVATSION YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS, 1(3), 337-340.

11. Beknazarovna, Q. O., & Shavkatovna, T. M. (2024). TALABALARNING NUTQIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISHDA NUTQ MADANIYATINING O'ZARO BOG'LIQ XUSUSIYATLARI MAZMUNI. Science and innovation, 3(Special Issue 18), 952-954.

12. Shavkatovna, T. M. (2025). ZAMONAVIY YONDASHUVLAR ASOSIDA BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING NUTQ MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH. TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR, 2(2), 57-59.

13. Shavkatovna, T. M. (2025). O'ZBEK TILI VA UNING TILLAR TIZMIDAGI O'RNI. BILGI ÇEŞMESI, 1(6), 30-33.